

Toespraak bij Mt 5,33-45 (De Bergrede – 3)

Beste vrienden van de Lier,

Om me in te leven in de tekst probeerde ik me de Bergrede visueel voor te stellen. Bij het begin van de Bergrede (even voor de passage die we vandaag hoorden) klinkt het zo: *“Toen hij de mensenmassa zag ging hij de berg op. Daar ging hij zitten met zijn leerlingen om zich heen. Hij nam het woord en onderrichtte hen ...”*

Ik probeer het me beeldend voor te stellen. Tom Naastepad vertaalt: *“En hij, de scharen ziende ging de berg op”*

Blijkbaar heeft Jezus iets met die scharen (of die ‘massa’) ... want hij ‘zag’ ze! Er staat eigenlijk niet beschreven of de scharen Jezus’ toespraak konden horen. Maar wat ik wel lees: Jezus zag de ‘scharen’ ... en ze komen zowat overal vandaan. En wie zijn die scharen? *Zij weerspiegelen de samenleving, voor zover die een overgrote meerderheid te zien geeft die het niet voor het zeggen heeft, een meerderheid die geen naam hebben (...)*

Als gemeenschap rond het verhaal van Jezus hebben wij de verantwoordelijkheid om die woorden te bewaren en door te geven. Maar ze zijn dus blijkbaar niet alleen voor ons bedoeld ... enkel in die mate dat wij ons open stellen om deelgenoot te worden aan de scharen.

Jezus zag die ‘scharen’: die overgrote meerderheid die het niet voor het zeggen heeft, die geen naam heeft. Zien wij die scharen? Waar bevinden zij zich? Ik heb de indruk dat ze tegenwoordig zelden gezien worden en anoniem en geïsoleerd leven. Zelfs bij massabijeenkomsten en protesten in Madrid, in Griekenland, Caïro en andere ‘Arabische’ landen, in Wall Street ... zelfs daar staan ze op de achterste rij.

In een recent artikel (o.a. in ‘De Tijd’) stelt de psychoanalyticus Paul Verhaeghe dat hij - vanuit zijn praktijk - meer en meer merkt dat de sociale samenhang van onze samenleving aan het afbrokkelen is. Dit is het geval op wereldschaal, maar ook in toenemende mate binnen Europa en in ons land. Hij spreekt over een nieuwe sociale vierdeling: de overbodigen, de werkmieren, de évolués en de Madoffs. En die groepen kennen en ontmoeten elkaar ook minder en minder. Niet op enen berg, niet op het marktplein en ook minder en minder in het ooit zo geroemde middenveld.

De middenklasse in Europa voelt zich steeds meer onder druk komen te staan tussen het ‘precariaat’ en een kleine groep mensen die (ondanks of dankzij de economische crisis) exponentieel rijker worden. Als antwoord op dit structurele geweld spiegelt de middenklasse zich aan wie het volgens hen beter heeft...komt zo terecht in de mimetische klemmen waar Patrick het vorige week over had.

Vorige week sprak Patrick over het leven in het verborgene (bid, zing, studeer, oefen je muziek, ...in het verborgene). Dat leven in het verborgene maakt ons vrij van de 'mimetische klemmen' ... De drang tot nabootsing! Dat kunnen we enkel volhouden door een gemeenschap. De Lier wil zo'n gemeenschap zijn.

Maar vandaag wil ik de vraag stellen: Hoe situeren wij ons, als gemeenschap, tot de 'scharen'... tot die mensenmassa?

De kans dat wij tot de schare behoren wordt groot geacht. Waar bevinden wij ons op die berg? ... ik laat het beeld open ... maar het zou wel eens interessant zijn om hierover van gedachten te wisselen. De Bergrede is enkel voor ons, voor onze gemeenschap bedoeld als wij toelaten een deel van die mensenmassa te zijn.

De tekst die we vandaag hoorden is dus bestemd voor de 'scharen'. Het is geen tekst die machthebbers kunnen gebruiken om te zeggen wat de massa moet doen! De Bergrede is bedoeld voor soortgenoten onderling ... zij appelleert aan het onderling besef van bevrijding. De Bergrede behoedt de scharen ervoor te ontaarden door het imiteren van de valse persoonlijkheid van de machthebbers.

Vanuit die gedachte wil ik even stilstaan bij de tekst die we vandaag beluisterden (...) Ik sla even die stukken tekst over het 'zweren' over, alhoewel hier veel interessante dingen kunnen over gezegd worden.

Een passage die steeds tot mijn verbeelding heeft gesproken is dat over die rechterwang en de andere wang. Hoe moet je zoiets voorlezen in de liturgie? Met strenge plechtigheid? Volgens mij zou bij de tekst moeten staan '...met lichte ironie!' ...niet te verwarren met cynisme!

Het aanbieden van de andere wang is dan een manier om de geweldpleger te confronteren. Als iemand mij slaat en hij raakt mij op de rechterwang, dan betekent dat dat hij niet tegenover mij staat maar van achteren aanvalt. Als ik hem dan mijn linkerwang aanbied dan betekent dat, dat ik mij omdraai en mijn gelaat naar hem toekeer, niet om nog eens geslagen te worden, ook niet om mijn tegenstander te lijf te gaan, maar om oog in oog met hem te komen en mij met hem te verstaan: wie zijt gij? Zijn wij geen broeders ?

Wat hier wordt voorgesteld (je andere wang aanbieden) is niet iets dat zomaar te kopiëren is. Het is ook meer dan een 'techniek'... alhoewel er veel interessante dingen te vertellen zijn over geweldloze weerbaarheid als techniek.

Even belangrijk als de techniek is het inzicht en de ervaring dat wij met elkaar verbonden zijn ... dat ons lot verbonden is met het lot van de andere.

Een recente sociologische studie ('The spirit level') kwam tot een verrassende conclusie ... alhoewel dit vanuit een bijbels aanvoelen helemaal niet zo verrassend is.

Twee sociologen (**Richard Wilkinson & Kate Pickett**) deden (los van een bepaald politiek discours) een onderzoek naar inkomensongelijkheden in verschillende landen en de invloed

hiervan. In de zgn. 'ontwikkelingslanden' heeft economische groei een duidelijk positief effect op allerlei elementen: levensverwachting, kindersterfte, de graad van wederzijds vertrouwen binnen de bevolking, het niveau van druggebruik, de alfabetiseringsgraad, de omvang van de ontwikkelingshulp die een land biedt, enz. Vanaf een voldoende basisniveau in de welvaart levert economische groei NIETS meer bij aan deze factoren. Landen met een zgn. zwakkere economie maar met meer evenwicht in de verdeling van de middelen doen het beter (op vlak van niveau druggebruik, veiligheidsgevoel, levensduur, enz.) dan 'rijke' landen met een grotere ongelijkheid.

De meest merkwaardige bevindingen uit het onderzoek was dat 'rijken' in rijke maar ongelijke samenlevingen er slechter aan toe waren dan 'iets minder rijken, maar desalniettemin rijken' in iets minder rijke maar meer gelijke samenlevingen! Zij kampen met meer stress, angstgevoelens, zelfdodingsgedachten, ...kortere levensduur, enz. Wie vertrouwd is met de bijbel wist dit al (& het is niet waar omdat het in de bijbel staat maar het staat in de bijbel omdat het waar is).

Ik zelf beschouw me als iemand uit de middenklasse (in Europese context). Kijken wij begerig naar degen die 'hoger' op de ladder staan? Of kunnen wij die mimetische klemmen ontwijken? Laten we ook opletten geen 'soberheid' te prediken aan degenen die het moeilijk hebben om mee te kunnen! Wij hebben 'de scharen' geen lessen te leren. Wij mogen ons wel scharen bij de scharen!

En we moeten ook durven zeggen dat te grote rijkdomverschillen niet goed zijn.

De vorig jaar overleden Gentse filosoof Koen Raes:

"Grote rijkdomverschillen zijn gevaarlijk, omdat zij gemakkelijk tot machtsmisbruik leiden. Ze zijn inefficiënt omdat ze zware investeringen in beveiliging vergen om ze te beschermen."

Ook dat moeten we durven zeggen (als contrastgemeenschap) alhoewel je hier - in het huidige klimaat - vijanden mee maakt!

Wat die vijanden betreft maakt de Bergrede het ons trouwens niet zo gemakkelijk. De Bergrede maakt ons ook duidelijk dat we ons onszelf niet enkel kunnen zien als 'onderdrukten'.

'...maar ik zeg u, hebt uw vijanden lief en bidt voor wie u vervolgen.'

Niet om je zomaar doodleuk te laten vervolgen, maar om ook anderen uit te nodigen zich mee te scharen bij de scharen.

In de Bergrede worden ons geen 'vijanden' aangepreft. De Romeinse soldaat, die tollenaar, die zondaar, ... die gefrustreerde leerkracht, ...die buurman met extreemrechtse sympathieën, de jonge boefjes, de corrupte politiker ... zijn mijn lotgenoten!

Ons een 'vijand' laten aanpraten leidt de aandacht af van wat echt onze vijand is, de middelpuntvliedende krachten: 'concurrentie, consumptie en prestatie'.

Afsluitende gedachte

Margaret Thatcher heeft ooit gezegd: *There is no such thing as society: there are individual men and women.* (Er bestaat niet zoiets als een samenleving, er zijn alleen individuele mannen en vrouwen)

Wat er ook van zij, het is toch wonderlijk en mooi om te zien hoe een hele natie in verdriet en medeleven verbonden was deze week (n.a.v. het busongeval in Zwitserland).

Het vergt inzicht en studiewerk (waarden ook eigen aan een contrastgemeenschap) om die verbondenheid ook te ervaren als we belastingen moeten/mogen betalen?

Het vergt wat studiewerk om naast het 'persoonlijke' geweld ook het structurele geweld te zien, te ontmaskeren. En het vergt voldoende inzicht in de mimetische klemmen om hier op te reageren met geweldloze weerbaarheid, maar het is ook iets dat je niet zomaar kan op eigen kracht. Je moet er voor 'gezien' worden & durven gezien worden.

Tommy Vandendriessche

De Lier – 18 maart 2012

Mt 5,33-45:

33 Jullie hebben ook gehoord dat destijds tegen het volk werd gezegd: "Leg geen valse eed af, voor de Heer gedane geloften moeten worden ingelost."

34 En ik zeg jullie dat je helemaal niet moet zweren, noch bij de hemel, want dat is de troon van God,

35 noch bij de aarde, want dat is zijn voetenbank, noch bij Jeruzalem, want dat is de stad van de grote koning;

36 zweer evenmin bij je eigen hoofd, want je kunt nog niet één van je haren wit of zwart maken. 37 Laat jullie ja ja zijn, en jullie nee nee; wat je daaraan toevoegt komt voort uit het kwaad.

38 Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: "Een oog voor een oog en een tand voor een tand." 39 En ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op de rechterwang slaat, ook de linkerwang toe te keren.

40 Als iemand een proces tegen je wil voeren en je onderkleed van je wil afnemen, sta hem dan ook je bovenkleed af.

41 En als iemand je dwingt één mijl met hem mee te gaan, loop er dan twee met hem op.

42 Geef aan wie iets van je vraagt, en keer je niet af van wie geld van je wil lenen.

43 Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: "Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten."

44 En ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen,

45 alleen dan zijn jullie werkelijk kinderen van je Vader in de hemel. Hij laat zijn zon immers opgaan over goede en slechte mensen en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.